

Helena Bönischová

Ma'ase merkava

starověká židovská mystika

Knih *Máase merkava* se zabývá fascinujícím pozdně starověkým mystickým textem, který vznikl v talmudickém období v židovském prostředí v oblasti Blízkého východu. Patří mezi několik málo textů, u nichž není pochybnost, že náleží k žánru *hejchalotické literatury*. Tak označujeme pozoruhodné, u nás téměř neznámé texty, obsahující záznamy o mystických vizích lidí, kteří si říkali *jordej merkava*. Tato literatura se obvykle datuje do prvních několika století obecného letopočtu, vychází však z ještě starších tradic z období druhého Chrámu. Především navazuje na vize proroka Ezechiela, který spatřil nebeský trůn – vůz, hebrejsky *merkava*.

Helena Bönischová

Ma'ase merkava

starověká židovská mystika

Nakladatelství P3K

Praha 2012

© Nakladatelství P3K, 2012

© Helena Bönischová, 2012

ISBN 978-80-87186-74-9 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-87343-03-6 (eKniha – PDF)

Obsah

Předmluva autorky	7
1/ Úvod	11
2/ Nástin problematiky hejchalotické literatury	14
3/ Ma'ase merkava – rukopisné verze a vydání v moderní době	23
4/ Překlad	31
5/ Funkce a charakter textu	53
6/ Analýza jednotlivých prvků textu	61
<i>Předpoklady k mystickému výstupu</i>	61
<i>Cíl mystické vize</i>	62
<i>Trůn</i>	64
<i>Sedm paláců</i>	65
<i>Andělé</i>	70
<i>Problematika jednotlivých nebes</i>	74
<i>Typ mystiky</i>	76
<i>Antropomorfismus</i>	77
<i>Boží vlastnosti</i>	78
<i>Boží jméno</i>	83
<i>Tzv. nesmyslná slova</i>	86
<i>Šechina</i>	91
7/ Závěr	92
Použitá literatura	96

Předmluva autorky

S hejchalotickou literaturou jsem se poprvé setkala již někdy v roce 2005 a hned mě zaujala její nezvyklost a neobvyklost. Proto jsem ji začala hlouběji studovat, nejdříve jako celek s určitými konkrétními charakteristikami a později i jednotlivé texty v jejich odlišnosti. Jsou to mysticko-magické texty pocházející zřejmě z talmudické doby. Zatímco pozdější židovská mystika – kabala – je i v českém prostředí poměrně známá a řada kabalistických děl je dostupná i v češtině, texty hejchalotické literatury doposud česky vydány nebyly a tato literatura je v naší zemi širší odborné veřejnosti prakticky neznámá.

Tato práce přináší překlad části textu, známého v moderní době pod názvem *Ma'ase merkava*. Ve skutečnosti jde o souhrn celé řady krátkých textů. Přeloženy jsou celky, které spojuje jednotící téma mystického výstupu k Božímu trůnu. Nechci ale pouze přinést překlad textu, ale také seznámit čtenáře s tématem mystického výstupu k Božímu trůnu v mysticko-magické židovské literatuře pozdního starověku, jak ho nacházíme právě ve zmíněném textu.

Ma'ase merkava je text obsahově nesmírně zajímavý a proto jsem se rozhodla ho přeložit do českého jazyka původně jako součást své diplomové práce. Tato publikace obsahuje upravenou a přepracovanou verzi.

Při překladu takto starého textu však je zcela nezbytný podrobný komentář a analýza textu, protože mnohé obraty a formulace nejsou srozumitelné bez znalosti hlubšího kontextu a jedině odborný výklad umožní porozumět textu i lidem, kteří nejsou přímo odborníky v této oblasti. Mnohá slova a obraty mají totiž jiný význam, než se prvoplánově zdá, zatímco u dalších formulací není význam vůbec zřejmý.

Práce nepochybně není vyčerpávající, neboť hejchalotická literatura je dosud málo zpracovaná a přestože v posledních desetiletích vzrostl zájem o vědecké studium těchto textů a vyšlo několik desítek prací na toto téma, stále se ještě jedná o oblast poměrně neprozkoumanou. Tuto práci proto považuji spíše za drobný počáteční počín, který by chtěl vzbudit zájem o tyto texty i v českém prostředí a poukázat na starší vrstvy židovské mystiky, než je všeobecně známá kabala.

Za cenné rady a povzbuzení při vzniku první verze textu děkuji PhDr. Milanu Lyčkovi, Ph.D. a ThDr. Markétě Holubové, Th.D.

POZNÁMKY K TRANSKRIPCI A PRAVOPISU

Transkripce hebrejských výrazů

Používám transkripci, kterou uvádí Bedřich Nosek v komentáři k překladu *Pirkej Avot*. Pouze u slov Šema, Šechina nepřepisuji Šma, Šchina, jak by odpovídalo Noskově transkripci, ale přepisuji s „e“, protože je to takto v češtině již víceméně zavedeno.

Velká písmena

Při psaní velkých a malých písmen se přidržuji pravidel českého pravopisu. Protože v hebrejštině neexistuje rozlišení na velká a malá písmena, přidržuji se při přepisu hebrejských slov týchž pravidel.

U výrazů typu „ma'ase merkava“ píši velké písmeno tam, kde se jedná o název konkrétního díla a malé písmeno tam, kde se jedná o obecné pojmenování. Viz také poznámky 6 a 11.

„Trůn“ (v kapitole 4) píši s velkým písmenem, protože se jedná o Trůn Boží, jedinou věc svého druhu, a navíc je v textu i částečně personifikován. „Merkava“ píši s velkým písmenem, pokud se jedná o podnoží Trůnu. V tomto případě je v textu výraz „Merkava“ téměř synonymní s výrazem „Trůn“. Pokud však výraz

„merkava“ označuje jeden z mnoha ohnivých vozů (na nichž nespočívá žádný trůn), píše malé počáteční písmeno.

Výraz „gevura“ se v textu vyskytuje velmi často. Překládám ho jako „moc“ a většínou píše s malým počátečním písmenem, pouze na jednom místě (ř. 11 překladu), kde je toto slovo použito tak, že funguje jako Boží jméno, píše „Moc“.

Stejně tak píše velké písmeno ve spojení typu „Král světa“ tam, kde toto spojení nahrazuje výraz „Bůh“, nikoli ale ve větě, kde je výčet Božích atributů – král světa, vládce apod. Podobně zacházím i se zájmenem „On“.

Přepis jmen andělských kategorií

U zavedených názvů se držím zavedeného českého přepisu, tedy cherubové, serafové, ostatní jen transkribuji z hebrejštiny – ofanim, chajot atd., protože počestování by bylo příliš násilné.

Kurzíva

Názvy děl, a to jak starých textů (*Ma'ase merkava*), tak i novějších děl (*Synopse zur Hekhalot Literatur*) píše pro lepší odlišení kurzívou. Označení středověkých rukopisů (O1531) kurzívou nepřepisují. Za názvy děl primární literatury považuji pro účely této práce zavedené názvy tak, jak se ustálily v moderní době. Jednotlivé verze téhož textu jsou v rukopisech někdy označeny nadpisem, který ale kurzívou nepřepisují – pouze v případě, že se jedná o zavedený alternativní název. Výrazy bible, mišna, talmud a Tóra kurzívou nepřepisují.

Příležitostně píše kurzívou i termín, který je z nějakého důvodu třeba odlišit (*jordej merkava, nesmyslná slova* atd.).

Zkratky

Při odkazování na bibli se držím ekumenického vydání.¹

Další zkratky:

o. l. (obecného letopočtu) = n. l.

př. o. l. (před obecným letopočtem) = př. n. l.

¹ Ekumenická rada církví: *Bible, ekumenický překlad*, Ústřední církevní nakladatelství, Praha 1988, 9.

I/ Úvod

Tato práce se zabývá fascinujícím pozdně starověkým mystickým textem, který vznikl v talmudickém období v židovském prostředí v oblasti Blízkého východu. Text je moderními badateli nazýván *Ma'ase merkava*, ve starověku však takto označován nebyl. Jeho původní název – existoval-li nějaký – neznáme. Stejně tak neznáme bližší okolnosti, čas a místo jeho vzniku.

Text se zachoval pouze v opisech v několika středověkých rukopisech. Je třeba podotknout, že nenajdeme ani dvě zcela totožné verze. Liší se jednak délkou, protože některé pasáže jsou v určitých verzích vypuštěny, naopak do některých verzí jsou určité pasáže přidány, a jednak větší či menší varianty najdeme i v obsahu jednotlivých částí. Je zřejmé, že se již od počátku jednalo o slepenec z více kratších celků, možná dodatečně pospojovaných vyprávěcí složkou.

Rukopisná verze, zvolená pro tuto práci, se skládá ze tří částí, které se od sebe liší obsahově i jazykově. První část se zabývá mystickým výstupem² tří známých rabínů³ sedmi nebeskými paláci k Božímu trůnu. Text poměrně podrobně popisuje jednotlivé nebeské sféry a nebeské bytosti, které je obývají. Vrcholem mystické vize je vidění Boha na trůnu.

² V některých hejchalotických textech je místo termínu „výstup“ uveden termín „sestup“. Je tomu tak např. v Hejchalot rabati. K problematice se blíže vyjadřuje např. Scholem, Gershom Gerhard: *Major Trends in Jewish Mysticism*, Schocken Publishing House, Jerusalem 1941, 46–47 a 87. Viz také pozn. 9.

³ Hlavními aktéry jsou tři rabíni – rabi Jišmael, který zde vystupuje v roli žáka, a rabi Akiva a rabi Nechunja, kteří vystupují v roli jeho učitelů. Podrobněji o nich v části 4.

Ve druhé části je uvedeno, jak přivolávat andělské bytosti, které člověku umožní naučit se zpaměti Tóru, jež představuje ústřední bod židovského náboženství. Její znalost měla (a dosud má) pro židovského učence naprosto zásadní význam, přestože dnes už není běžné učit se ji zpaměti. Jazyk této části je komplikovanější než v části předchozí, především proto, že zde najdeme velké množství tzv. *nesmyslných slov* – tj. slov, jejichž význam není na první pohled patrný (viz pozn. 246). Dále se zde dovíme různá jména andělů a tzv. pečetě, což jsou hesla, která se používala jako ochrana při nebeském výstupu. To všechno představuje silný magický prvek.

Na začátku třetí části najdeme dlouhý výčet andělských jmen bytostí nacházejících se v jednotlivých palácích, většinou ve formě výše zmíněných tzv. *nesmyslných slov*. Většina třetí části obsahuje komunikaci jednoho z rabínů s Andělem přítomnosti.⁴ Druhou a třetí část spojuje společný důraz na andělské bytosti a velké množství *nesmyslných slov*. Téma mystického výstupu je zde zcela okrajové.

Protože tato práce si klade za cíl analyzovat téma nebeského výstupu v textu *Ma'ase merkava*, zabývá se pouze první částí textu. Druhá a třetí část je zmíněna pouze tam, kde je třeba objasnit nějaký aspekt textu jako celku. Součástí práce je překlad první části textu z rukopisné verze O1531.

Text *Ma'ase merkava* patří mezi několik málo textů, u nichž není pochybnost, že k žánru hejchalotické literatury skutečně náleží. Lze ho tedy označit za typický hejchalotický text. Jeho jazykem je hebrejščina s příměsí aramejštiny, pouze v rukopisné verzi N8128 s celými aramejskými pasážemi.

Z dostupných rukopisných verzí jsem zvolila rukopis O1531, protože je považován za jeden z nejstarších, a tedy snad nejpůvodnějších, což je podpořeno i faktem, že neobsahuje aramejské pasáže, které byly nadevší pochybnost k textu přidány později. V překladu přihlížím

⁴ O angelologii viz níže v kapitole 6. Anděl přítomnosti je v jiných textech uveden jako „Anděl Jeho přítomnosti“, tj. přítomnosti Boží.

i k dalším rukopisným verzím, a to především na místech, jejichž význam je nejasný a kde se domnívám, že text obsahuje haplografie či interpolace, tzn. že byl v průběhu opisování pozměněn, ať již záměrně či chybou opisovače. V takových případech může porovnání s dalšími rukopisnými verzemi osvětlit původní význam slova či výrazu.

Téma mystického výstupu považuji za nesmírně zajímavé a významné nejen v úzkém kontextu hejchalotické literatury. Tento žánr nevznikl odděleně od okolního prostředí, ale naopak k jeho vzniku přispělo celé kulturní klima blízkovýchodní oblasti v období pozdního starověku, kde se mísily dohromady nejrůznější kulturní a náboženské vlivy – novoplatónská filozofie, rodící se rabínský judaismus, starší kněžské a prorocké židovské tradice, starověká gnóze, egyptské a perské vlivy, starověké magické tradice apod. Mnohé z těchto vlivů lze vysledovat i ve zkoumaném textu, ať již ve vrstvě obsahové či jazykové. Domnívám se proto, že tato práce by mohla být zajímavá nejen pro úzký okruh judaistů, ale i odborníků z příbuzných oborů, zabývajících se problematikou starověkého Blízkého východu, případně také pro zájemce o starověkou židovskou mystiku z řad laiků.

2/ Nástin problematiky hejchalotické literatury⁵

Židovská mystika vznikala již ve starověku. Její počátky nelze vystopovat. Nejstarší mystické texty najdeme už v bibli u proroků Ezechiela, Izajáše a Daniela. Na ně pak navazují různé texty z pobiblické doby. Dělí se do dvou typů – *ma'ase merkava*⁶ a *ma'ase berešit*. Toto dělení najdeme již v mišně (Chag 11.2).

Ma'ase merkava je mystické učení, zaznamenávající mystické cesty na nebesa, při nichž mystik putuje nebeskými paláci nebo jednotlivými nebesy až k Božímu trůnu, který je označován slovem merkava (vůz). Záznamy z těchto mystických cest se zachovaly v tzv. hejchalotické literatuře, do níž patří i text, který je tématem této práce. Vrcholem mystické cesty je vize Boha na trůnu. Není zcela zřejmé, zda se v mystickém směru *ma'ase merkava* mystik sjednocuje s božstvím, jako je tomu např. v gnosi či mnoha jiných mystických směrech.

Ma'ase berešit je učení, které se zabývá úvahami o vzniku světa, o pořadí, v němž Bůh stvořil jednotlivé součásti světa i o jejich vzájemném vztahu. Patří sem i úvahy o prvotním člověku (Adam kadmon). Základním a nejznámějším dílem tohoto směru je *Sefer jecira* (*Knihy tvoření*), která snad vznikla přibližně ve stejné době jako hejchalotické texty.⁷ Z tohoto směru (a tohoto díla) vychází

⁵ Základem této pasáže je úvodní část mé nepublikované studie *Božství v hejchalotické literatuře v komparaci s tradičním pojetím v rabínském judaismu*, 2010.

⁶ Píši „*ma'ase merkava*“ s malým počátečním písmenem, pokud se jedná o název mystického směru, s velkým, pokud jde o konkrétní text stejného jména (který je předmětem této práce).

⁷ V díle Kaplan, Aryeh: *Sefer Jecira*, Volvox Globator, Praha 1998, 18–26, najdeme seznam datací *Sefer Jeciry* podle jednotlivých autorů. Tyto datace sahají

pozdější kabala. Již zde najdeme základ učení o sefirách (netělesných duchovních idejích, které prýští z Boha) i o významu dvaadvaceti písmen hebrejské abecedy, s jejichž pomocí Bůh stvořil svět.

Oba tyto směry však nebyly striktně oddělené. V talmudu najdeme zmínky o tom, že tyto nauky sice patřily ke dvěma různým školám, ale někteří představitelé té či oné školy se seznámili i s druhou naukou.⁸

Nejstarší židovská mystika byla ovlivněna soudobou gnosí, řeckou filozofií i různými nežidovskými náboženstvími a eklektickými směry té doby. Kořeny židovské mystiky najdeme v oblasti dnešního Izraele. Později se centrum židovského náboženství přesunulo do Babylonie, kde byla mystika obohacena o místní vlivy. Ve středověku se dostala do Evropy, kde již najdeme klasickou kabalou. Vývoj kabaly pokračuje až do současnosti.

Termínem hejchalotická literatura se označují pozoruhodné, u nás téměř neznámé texty, obsahující záznamy o mystických vizích lidí, kteří si říkali *jorděj merkava*.⁹ Tato literatura se obvykle datuje do prvních několika století obecného letopočtu, vychází však z ještě starších tradic z období druhého Chrámu. Především navazuje na vize proroka Ezechiela, který spatřil nebeský trůn-vůz, hebrejsky „merkava“. Proto se tomuto směru říká *ma'ase merkava*, dílo (nebo učinění) vozu. Jde tedy o vize Boha na trůnu (případně jen vize trůnu) a obvykle i vize nebeské bohoslužby, kterou vykonávají andělé. Hejchalotická

od 2. století př. o. l. (pro nejstarší části textu) až do roku 900 o. l. Nejstarší citace ze *Sefer Jeciry* jsou známy z 5.–6. století. Na *Sefer Jeciru* možná odkazují některé zmínky v mišně a talmudu. Podle nich se G. Scholem domnívá, že *Sefer Jecira* již byla zapsána ve 3. století o. l., ale že je ještě starší.

⁸ Např. *Babylonský talmud*, Chagiga 13a.

⁹ *Jordej merkava* (sg. *jored merkava*), dosl. „ti, kteří sestupují k merkavě“ (hebr.), je název, kterým sami sebe tyto mystici označovali. O jejich totožnosti viz dále. V textu *Ma'ase merkava* označení *jordej merkava* nenajdeme, zřejmě proto, že tento text patří do skupiny textů, v nichž mystici k Merkavě vystupují, a nikoli sestupují.

literatura je pak taková literatura, v níž našla mystika merkavy své vyjádření v podobě putování nebeskými paláci nebo jednotlivými nebesy až k Božímu trůnu – merkavě (palác je hebrejsky hejchal, odtud název hejchalotická literatura). Kromě Ezechiela najdeme zmínky tohoto typu i v dalších biblických knihách (*Izajáš*, *Daniel*) a také v některých tzv. *Svitcích od Mrtvého moře* (především *Chvalozpěvy 1QH*, *Písň sobotní oběti 4Q400* a *Oslavný hymnus 4Q491C 4Q*).¹⁰ Příbuzná témata lze najít v nejrůznějších soudobých nežidovských spisech, např. gnostických, ale i jiných.

Kromě putování nebeskými paláci najdeme i jiné náměty, časté jsou např. pasáže typu *š'ur koma*¹¹ (popis částí a rozměrů Božího těla) a *sar tora* (návody, jak docílit sestupu anděla, který člověku umožní naučit se nazpaměť Tóru).

Jazykem těchto textů je hebrejšтина a aramejšтина. O hejchalotických textech nevíme s jistotou téměř nic. Nevíme přesně, KDY vznikly, KDE byly napsány, JAK a PROČ byly napsány (zda jde o autentické záznamy mystických cest či nikoliv), KDO je jejich autorem. Mezi odborníky dokonce ani nepanuje shoda, CO všechno do této skupiny textů patří.

Pokud jde o čas a místo vzniku, lze s jistotou provést jen velmi volné vymezení. Tato velmi zvláštní a současnému člověku velmi těžko srozumitelná mystika¹² vznikla v období pozdní antiky, příp. v raném středověku v oblasti Blízkého východu, pravděpodobně na území dnešního Izraele a v tehdejší „babylonské“ diaspoře. Většina

¹⁰ Najdeme je v českém překladu s hebrejským originálem v díle Segert, Stanislav, Řehák, Robert, Bažantová, Šárka: *Rukopisy od Mrtvého moře*, Oikoymenh, Praha 2007.

¹¹ Píši „š'ur koma“ a „sar tora“ s malým počátečním písmenem, pokud se jedná o název žánru (v rámci hejchalotické literatury), s velkým, pokud se jedná o název konkrétního textu.

¹² V souladu s pojetím Swartze termínem „mystika“ rozumím aktivní úsilí člověka vnímat Boha přímo. Viz Swartz, Michael D.: *Mystical Prayer in Ancient Judaism: An Analysis of Ma'aseh Merkavah*, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1992, 3.

badatelů umísťuje tyto texty mezi třetí a deváté století o. l., přičemž datace jednotlivých textů se velmi různí. Většina textů hejchalotické literatury se zachovala pouze v řadě středověkých rukopisů.

Naprosto nejasná je otázka autorství těchto textů. Odborníci se nemohou shodnout v tom, v jakých kruzích tyto texty vznikaly, a navrhují nejrůznější možnosti: mystická škola, vzniklá v Palestině v tanaitských dobách (Scholem¹³), elitní skupina babylonských učenců (Schäfer¹⁴), rebelové nižší nevzdělané vrstvy obyčejných lidí (Halperin¹⁵), rabínské kruhy (Janowitz¹⁶), profesionální písaři, zabývající se magickými rituály (Davila,¹⁷ který je přirovnává k šamanům), lidé kolem synagogy bez formálního rabínského vzdělání (Swartz¹⁸), kněžské kruhy, udržující tradice angelologií (Elior¹⁹), rabínské učenci prvních století o. l. (Kaplan²⁰) nebo esoterická elita v rámci rabínského komunity (Blumenthal²¹).

Po rozboru těchto textů lze vyslovit hypotézu, že autoři měli nepochybně spojitost s rabínskými kruhy, protože evidentně byli obeznámeni s rabínskou literaturou, např. s příběhem o čtyřech rabínech, kteří vstoupili do *Pardes*.²² Autory textů byli evidentně

¹³ Arbel, Vita Daphna: *Beholders of Divine Secret*, State University of New York Press, Albany 2003, 10.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Janowitz, Naomi: *The Poetics of Ascent: Theories of Language in a Rabbinic Ascent Text*, State University of New York Press, Albany 1989, 1–5.

¹⁷ Davila, James: *The Hekhalot Literature and Shamanism*, Society of Biblical Literature, Seminar Papers, Scholars Press, Atlanta 1994, 767–789.

¹⁸ V. D. Arbel, *Beholders...*, 11.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Kaplan, Aryeh: *Meditation and Kabbalah*, Samuel Weiser, York Beach 1985, 7.

²¹ Blumenthal, David R.: *Understanding Jewish Mysticism*, Ktav Publishing House, New York 1978, 93.

²² *Pardes* – „Boží zahrada“, „ráj“, zde ve významu „podnikli mystický výstup k Merkavě“.

učenci obeznámení s biblí a s liturgií. Navíc v talmudu je řada záznamů o rabínech, kteří se tímto učením zabývali. Proto považuji za téměř jisté, že *jorděj merkava* byli příslušníci rabínských kruhů. I když je možné, že na mnoha místech jsou záměrně použita jména známých učenců, aby se textům dodala vážnost a případně i starobylost (vydávání významných osob minulosti za autory novějších děl bylo ve starověku běžné), je dosti nepravděpodobné, že by texty bez výjimky pojednávaly o rabínech v případě, že autoři by ve skutečnosti neměli s rabínskými kruhy nic společného. Pokud se snad v některých případech nejednalo přímo o rabíny, jistě to byly osoby rabínským kruhům blízké, jako např. písáři, kteří se účastnili sledování mystických cest rabínů jako zapisovatelé. Mnohé mystické pasáže působí velmi autenticky a jsem přesvědčena, že zachycují konkrétní mystické prožitky. Proto se domnívám, že nejbližší pravdě jsou ti badatelé, kteří hledají autory mezi rabíny či lidmi z jejich nejbližšího okolí. Např. Blumenthalova formulace, že se jedná o esoterickou elitu v rámci rabínské komunity, se mi zdá zcela pravděpodobná. Jistě nelze předpokládat, že takovýchto mystických dobrodružství se účastnila celá komunita. Naopak nejdále od skutečnosti je zřejmě David Halperin, který se domnívá, že se jednalo o rebely z nižší nevzdělané vrstvy obyčejných lidí. Tento jeho názor je v souladu s jeho domněnkou, že nejde o záznamy skutečných mystických cest, ale jedná se o pouhé fantazie. Z výše uvedených důvodů je to prakticky vyloučené, navíc texty jistě nepsali nevzdělaní lidé, protože autorství předpokládá povědomí o řadě děl dobové i starší literatury včetně znalosti bible a talmudu, což u nevzdělané vrstvy lze jen stěží předpokládat (nemluvě o obvyklé negramotnosti nevzdělaných vrstev).

Pokud jde o cíl mystického výstupu, zdá se, že prvotní byla prostě touha dosáhnout vidění Boží slávy či Božího trůnu. Evelyn Underhill ve svém známém díle *Mystika* (zabývajícím se mystikou obecně) uvádí, že „mystici navazují bezprostřední komunikaci mezi lidským duchem a ‚jedinou skutečností‘, nehmotným a posledním Bytím,

Absolutnem, Bohem“.²³ Cílem mystika je překročit smyslový svět a dostat se do kontaktu s nejvyšší skutečností, s božstvím. Vrcholem je pak velmi často splynutí s ním. V hejchalotických textech se však o splynutí s Bohem přímo nemluví a mnozí badatelé se proto domnívají, že mystika merkavy se zastavila u vize Boha.²⁴ Někdy je však zmiňováno, že před Božím trůnem byla mystikovi odhalena tajemství, jejichž obsah v textu zmíněn není. Je tedy možné, že mystici merkavy tento vrcholný mystický prožitek také zakoušeli, ale jeho obsah drželi v tajnosti. Bylo by to ostatně v souladu s běžnou mystickou praxí všech náboženských směrů, kdy se velmi často nejvyšší prožitky nesdělovaly vůbec nebo se sdělovaly pouze vyvolených žákům.

Naomi Janowitz se domnívá, že cílem výstupu by mohlo být účastenství na budoucím světě.²⁵ Zmínka o budoucím světě je typická spíše pro apokalyptickou než hejchalotickou literaturu, občas se však vyskytne i zde. To ukazuje na spřízněnost se soudobou apokalyptickou literaturou – je dokonce možné, že některé pasáže z ní byly přejímány. Naopak David Halperin²⁶ se domnívá, že výstup (který se podle jeho názoru uskutečnil pouze ve fantazii autora) měl dodat oprávnění k magickým úkonům, a to i pro ostatní, kteří výstup „nepodnikli“.

Různí autoři mezi hejchalotickou literaturu zahrnují různé texty, přičemž se liší v tom, jakou důležitost jednotlivým textům přikládají. Není totiž dosud přesně definováno, co vlastně je podstatou hejchalotického textu a tudíž nelze ani přesně určit, který text do této skupiny patří a který ne. Navíc jednotlivé tzv. texty sestávají z částí,

²³ Underhill, Evelyn: *Mystika*, Dybbuk, Praha 2004, 34.

²⁴ Někdy se uvádí, že nešlo přímo o vize Boha, ale jeho „slávy“, „moci“, případně „Šechiny“.

²⁵ Janowitz, N.: *The Poetics...*, 34.

²⁶ Halperin, David J. (rev.), „A new edition of the Hekhalot literature (Schäfer, Peter: Synopse zur Hekhalot Literatur)“, *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 104, No. 3, 543–552: 551.

kteře vznikly samostatně a teprve později byly spojeny dohromady. K tomu je nutno přidat okolnost, že většina textů se zachovala pouze v opisech v různých středověkých rukopisech.²⁷ Dalšími zdroji původních textů jsou např. zlomky z káhirske genizy, které uveřejnili Peter Schäfer a Ithamar Gruenwald. Velmi často existují různé verze téhož textu. David Halperin ve své recenzi Schäferova díla *Synopse zur Hekhalot Literatur* popisuje podrobně vágnost a neurčitost hejchalotických textů. Ukazuje, že to, co nazýváme např. *Hejchalot rabati* nebo *Merkava raba*, je ve skutečnosti jen nálepka pro řadu menších celků, jejichž vzájemná souvislost je někdy jen těžko postižitelná. Navíc tyto menší celky jsou v různých rukopisech „poskládány“ v různém pořadí, někdy dokonce je stejná pasáž v jednom rukopise součástí jednoho textu a v jiném rukopise jiného textu. Halperin dává příklad určité pasáže, která je ve dvou konkrétních rukopisech umístěna na různých místech celku, který nazýváme *Hejchalot zutarti*, a v jiných rukopisech v celku nazvaném *Merkava raba*. Navíc nelze určit, který z několika různých rukopisů obsahuje původní verzi, pokud lze o něčem takovém vůbec hovořit. Z tohoto důvodu považuje D. Halperin v současnosti za nesprávné publikovat kritická vydání těchto textů, jako to např. udělala Rachel Elijor v případě *Hejchalot zutarti*.²⁸

Texty, patřící k základnímu hejchalotickému korpusu (tj. ty, které téměř všichni badatelé považují za hejchalotické) jsou *Hejchalot rabati*, *Hejchalot zutarti*, *Sefer hejchalot* (= 3. *Henoeh*), *Merkava raba*, *Ma'ase merkava*, *Masechet hejchalot* a *Hejchalotické fragmenty* (poprvé uveřejněny Gruenwaldem, nejsou často zmiňovány vůbec). Těchto sedm textů tvoří, dle mého názoru, jádro hejchalotické literatury neboli hlavní texty. Další práce, které bývají některými badateli řazeny k hejchalotické literatuře, zatímco jinými nikoliv, jsou *Charba*

²⁷ Např. Schäfer, Peter: *Synopse zur Hekhalot-Literatur*, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1981, používá sedm hlavních rukopisů, ale zmiňuje celou řadu dalších.

²⁸ Halperin, D. J. (rev.): „*A new edition...*“, 549.